

На сьогоднішній день нормативна правова база протидії кібертероризму як на національному, так і на міжнародному рівні знаходиться лише на стадії розробки. Від того, наскільки якісно і швидко будуть розроблені нові, сучасні нормативно-правові акти у цій сфері, безпосередньо залежить ефективність діяльності державних органів, включаючи питання міжнародної співпраці.

Отже, здійснення високотехнологічних терористичних актів у XXI ст. здатне викликати глобальну інформаційну кризу і поставити під загрозу існування окремих регіонів світу. Тому світ має об'єднати свої зусилля для подолання зазначеної проблеми.

Література

1. Krasavin S. Computer Crime Research Center (CCRC). URL: <http://www.crime-research.org/library/Cyber-terrorism.htm>.
2. Denning D.E. Is Cyber Terror next? *SSRC – Social Science Re-search Council*. URL: <https://items.ssrc.org/after-september-11/is-cyber-terror-next/>.
3. Курочко Н. Як росія та Україна воюють на кіберфронті. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/28/691925/>.

УДК 343.95(043.2)

Грубінко А.В., д.і.н., професор,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВНИКА

Використання науки психології може налаштувати правників на ідеї, які важко відкрити органічно, і допомогти юристам уникати помилкових висновків зі свого досвіду на практиці. Психологія робить великий внесок у вирішення широкого спектру завдань правника. Для суспільної практики важливі правники, які знаються на когнітивній та соціальній психології, більш ефективні в таких завданнях, як опитування клієнтів і свідків, консультування клієнтів, ведення переговорів і посередництво, проведення розшуків і належної обачності, писати, етично поводитися, бути продуктивним і успішним, та зрештою бути щасливим.

Незважаючи на важливість міжособистісних аспектів адвокатської діяльності та корисність психології для оволодіння цим аспектом професії, навчальні програми закладів вищої освіти включають відносно мало знань психології. Тим не менш, навіть заклики додавати більше практичних навичок у фаховій юридичній підготовці особливо не акцентують увагу на тому, що юристам потрібні хороші міжособистісні навички комунікації і прийняття рішень [1].

У науковій літературі з проблем психологічної підготовки практикуючого правника аналізуються ряд найважливіших навичок, які вони можуть отримати з усієї сукупності проблем психології: *сприйняття і конструювання; пам'ять; судження та прийняття рішень; переконання та спілкування; справедливість; поведінкова етика.*

У розглянутій проблематиці важливо насамперед врахувати специфіку підготовки правників на рівні закладів вищої освіти. Адже саме на студентській лаві закладаються основи професіоналізму фахівця-практика.

Як додаток до викладання курсів, присвячених юриспруденції та психології, бажано у вищій школі при підготовці правників та викладачів права залучити психологію в курси, присвячені переважно іншим темам, які мають професійне спрямування. Наприклад, в ході вивчення тематики етики вирішення спорів, у процесі функціонування юридичної клініки. Останні забезпечують студентів прямим контактом з реальними клієнтами, а тому дають можливість побачити, як психологія, яку вони вивчали на семінарських заняттях, відтворюється на практиці. Таким чином, клініцист може використати частину часу семінару на дослідження психології, пов'язаної з ідентифікацією свідка (сприйняття і пам'ять), обговорити психологію консультування або прийняття рішень загалом та у випадку конкретної справи. У рамках роботи клініки викладач може приділити увагу психології, пов'язаній з співбесідою, консультуванням, переговорами, посередництвом, письмовою чи усною адвокацією або іншими практичними завданнями. В ході засвоєння тем з досудового розгляду спорів студенти можуть зосереджуватися на психології, яка найбільше актуальна для співбесіди, консультування, процесу медіації тощо [2, с. 240]. Курси судової або апеляційної практики можуть спиратися на психологію у процесі спілкування і переконання. Курси, зосереджені на роботі над проектами чи транзакціями, можуть розглядати проблеми судження та прийняття рішень. Студенти, які навчаються допомагати клієнтам складати контракти та інші документи повинні знати про те, як реальні люди приймають рішення і як може вплинути мова контракту на їх виконання сторонами [3, с. 180].

Елементи базових знань з психології повинні бути акцептовані до практично будь-якого курсу викладання у вищій школі. Курс цивільного процесу міг би торкнутися психології сприйняття, справедливості, переконання або переговорів з метою допомогти студентам розглянути, як оцінити претензії та захист, як найкраще вирішити суперечки клієнтів або найефективніше представити аргументи. Курс контрактного права може змусити студентів розглянути альтернативні способи вирішення спорів, як учасники суперечки можуть висловити свої занепокоєння чи аргументи найбільш ефективно, і наскільки добре адвокати вміють прогнозувати результати справи. Курс кримінального процесу повинен враховувати

психологію ідентифікації свідків, мотивацію злочинів та неправдиві зізнання, а також та багато інших практичних аспектів. Курс фінансового, банківського та податкового права повинен враховувати інформацію про те, як динаміка економічного розвитку спричиняє реакцію учасників сприймати потенційну угоду більш позитивно чи негативно, як неявні упередження можуть вплинути на аналіз оперативної обстановки на ринку цінних паперів тощо. Курс конституційного права може розглянути особливості та випадки застосування адвокатами психології щодо існуючих упереджень (стеретотипів), емоцій, спілкування і переконання, щоб більш ефективно представляти своїх клієнтів.

Отже, в сучасних умовах розвитку юриспруденції, ускладнення суспільних відносин та новітніх викликів, пов'язаних із військовим станом в Україні роль і значення професії юриста набуває додаткової актуальності та відповідальності. Правник – професія тісно інтегрована в соціум, вирішення проблем суспільних відносин на усіх рівнях. Тому в його професійній діяльності на перше місце, окрім набутих фахових знань, виходить психологічна підготовка, розуміння законів, підходів, прийомів та методів психології як науки і практики. Нова якість підготовки фахівця-правника не можлива без урахування та застосування ідей, методів, практичних підходів та аналізу ситуацій, наповнених психологічним змістом. Знання психології юриста та інших суб'єктів правовідносин повинні стати наскрізними в системі підготовки правників у вищій школі, яка все більше набуває практичної спрямованості.

Література

1. Burgess H, Deepening the Discourse Using the Legal Mind's Eye: Lessons from Neuroscience and Psychology that Optimize Law School Learning, 29 *Quinnipiac L. Rev.* 2011. 214 p.
2. Sternlight, Jean R. and Robbennolt, Jennifer K. Psychology and Effective Lawyering: Insights for Legal Educators (2015). *Journal of Legal Education*, Volume 64, Number 3 (February 2015). p. 365-384.
3. Barbara Glesner Fines, Out of the Shadows: hat Legal Research Instruction Reveals About Incorporating Skills Throughout the Curriculum, 2013J. *Disp. RESOL.* 159, 174 (2013). 260 p.